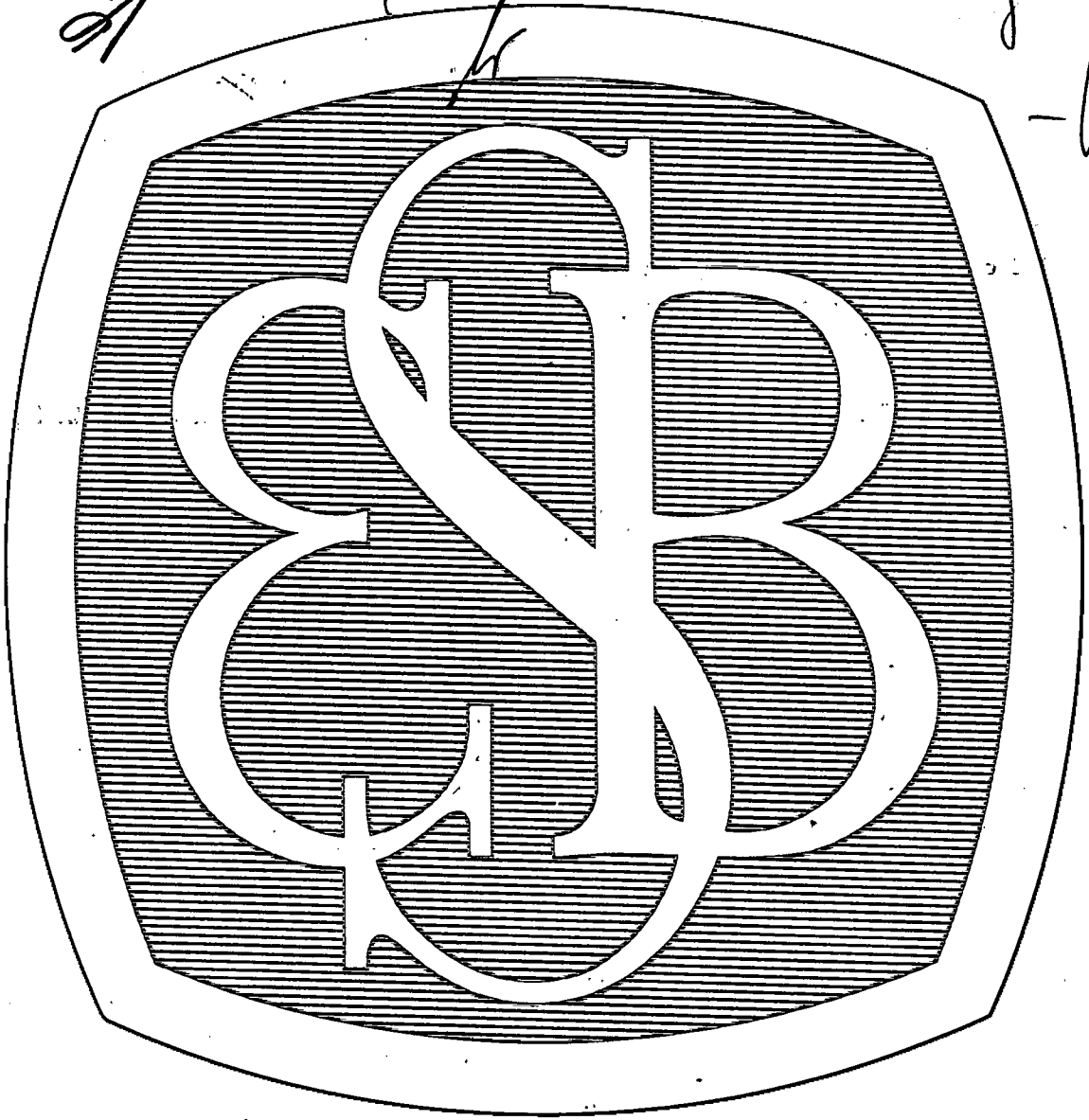

hr Nagelsmit - Prof v Eyhering - hr Debergh
hr Daxer - hr v/d Heuvel - hr Huyendijck
- hr Ge

Economisch - Statistische Berichten

48e JAARGANG - 6 FEBRUARI 1963 - No. 2374

ONTVANGEN 11 FEB 1963

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11:19.80 *

MAURITSWEG-23
ROTTERDAM-2

Vakblad op het gebied van de detailhandel

zoekt relatie met auteurs van populair-wetenschappelijke artikelen over

Bedrijfseconomische vraagstukken

Brieven onder nr. 326 aan Reclame Adviesbureau
M. J. van den Biggelaar, Roemer Visscherstraat 2-6,
Amsterdam.

Blijf bij
lees E.-S.B.!

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

.... meer dan
anderhalve eeuw
levensverzekering

HOOFDKANTOOR
Herengracht 475, Tel. (020) 22 13 22, AMSTERDAM C.
HEAD OFFICE FOR CANADA
Holland Life Building
1130 Bay Street, Tel. WA 5-4511, TORONTO.

34.2

R. MEES & ZONEN

Bankiers en assurantiemakelaars
ROTTERDAM

Reisdeviezen

Bagage-

en

ongevallenverzekeringen

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.

Privé-adres redacteur-secretaris: Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 347, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.

Advertentie-tarief f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glass; H. W. Lambers; J. Tinbergen.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlarck.

De Nederlandse beroepsbevolking 1947-1960: achterblijvende groei

De bescheiden plaats van het gemiddeld inkomen per hoofd van de bevolking in Nederland t.o.v. dat in de hoogontwikkelde Westerse landen is mede een gevolg van het lage aandeel van de beroepsbevolking. Gedurende de jaren 1947-1960 groeide de totale Nederlandse bevolking met 19 pCt.; de beroepsbevolking daarentegen met slechts ca. 8 pCt.: namelijk van ruim 3,8 mln. tot ruim 4,1 mln. personen. Dit betekende een daling van het aandeel van de beroepsbevolking van 40,2 pCt. in 1947 tot 36,4 pCt. in 1960. Deze getallen behoren tot de voorlopige resultaten van de algemene volkstelling van 1960, die onlangs door het C.B.S. werden gepubliceerd¹⁾. Enkele van deze gegevens zijn in de nevenstaande tabel weergegeven.

Oorzaken van het gedaalde procentuele aandeel van Nederlanders, werkzaam in beroep of bedrijf, in de periode 1947-1960, waren:

— de toename van de categorieën kinderen, beneden 14 jaar, en die van bejaarden (65 jaar en ouder) van gezamenlijk 34,6 pCt. van de bevolking tot 36,9 pCt.;

— daling van de bevolkingsgroep van 14 t/m 64 jarigen van 65,4 tot 63,1 pCt.;

— meer deelname aan dagonderwijs door de groep van 14-19 jarigen;

— daling van de beroepsactieve groep bij de personen van 65 jaar en ouder: van 20,3 pCt. tot 10,3 pCt.;

— daling van het aantal werkende vrouwen van 944.000 tot 928.000.

¹⁾ „Mededeling V.T.”, 1960, no. 9, januari 1963.

De verdeling van de beroepsbevolking over de bedrijfstakken was in 1960 geheel anders dan die in 1947. T.o.v. de landbouw kan met recht het woord exodus worden gebruikt. Het aantal werkzame personen in deze sector (incl. visserij) daalde namelijk met bijna 300.000 personen

van ruim 725.000 tot ruim 440.000. Dit betekende een teruggang van bijna 20 pCt. tot 10,7 pCt. van de totale beroepsbevolking.

De bedrijfstak met de grootste winst was die van de nijverheid: met bijna 400.000 personen van ca. 1,36 mln. (35,3 pCt.) tot ruim 1,75 mln. (42,2 pCt.). Derhalve een toename van ca. 7 pCt. Andere „groeierende” bedrijfstakken waren die van „handel, bank- en verzekeringswezen en vervoer” (van 20 tot 23 pCt.) en van „overheid, maatschappelijke en zakelijke dienstverlening” (van 17 tot 19 pCt.).

De bedrijfstaksgewijze verdeling van de vrouwelijke beroepsbevolking verschilde aanmerkelijk van die van de mannelijke (1960; in pCt.):

Beroepsbevolking naar bedrijfstak				
Bedrijfstak	31 mei 1947		31 mei 1960	
	abs. b)	pCt.	abs. b)	pCt.
Landbouw (incl. visserij)	727,6	18,8	446,6	10,7
Nijverheid	1.365,4	35,3	1.757,7	42,2
Handel, bank- en verzekeringswezen, vervoer	778,4	20,1	964,8	23,1
Overheid, maatschappelijke en zakelijke dienstverlening	649	16,8	805,5	19,3
Huiselijke diensten	188,8	4,9	116,3	2,8
Rest	157	4,1	77,4	1,9

Beroepsbevolking naar leeftijdsgroep				
Leeftijdsgroep	31 mei 1947		31 mei 1960	
	abs.	pCt. a)	abs.	pCt. a)
14-19	564.463	57,5	585.892	51,4
20-49	2.514.150	61,8	2.642.586	59,6
50-64	649.509	52,3	834.048	50,2
65 + ...	138.323	20,3	106.100	10,3
Totaal	3.866.445	40,2	4.168.626	36,4

Beroepsbevolking naar positie in het bedrijf				
Positie	31 mei 1947		31 mei 1960	
	abs.	pCt.	abs.	pCt.
Bedrijfshoofden	719.829	18,6	643.823	15,4
Employés	778.794	20,1	1.242.152	29,8
Arbeiders	1.867.889	48,5	2.067.266	49,6
Overigen	499.933	12,8	215.385	5,2
Totaal	3.866.445	100	4.168.626	100

a) In pCt. van elke leeftijdsgroep.
b) × 1.000 personen.

	M.	V.
Landbouw (incl. visserij)	12,5	4,4
Nijverheid	47,7	22,8
Handel enz.	22,3	26,2
Overheid enz.	15,0	34,3
Huiselijke diensten	0,1	12,3
Rest	2,4	—

Een andere grote structuurverandering was die van de verdeling over de categorieën „bedrijfshoofden”, „employés” en „arbeiders”. Opvallend is de snelle opmars van de employés: een toename met ruim 460.000 personen, d.w.z. met ca. 60 pCt. Hun aandeel in de beroepsbevolking nam toe van ca. 20 tot ca. 30 pCt. De getalsverhouding arbeiders/employés veranderde van 100/41 in 100/60.

M. H.

INHOUD

Blz.	Blz.
De Nederlandse beroepsbevolking 1947-1960: achterblijvende groei	115
Engeland hoort bij de Euromarkt, door Dr. E. W. Meier	116
De E.E.G. - bevroren?, door Jhr. Mr. M. van der Goes van Naters	118
De mislukking van Brussel, door Mr. F. G. van Dijk	118
Nederland en de E.E.G., door C. van Stolk	119
De eigendomsverhoudingen in Nederland; een feitelijke analyse (II), door Drs. W. H. J. Reynaerts	120
Arbeidsmarkt- of bevolkingspolitiek, door Drs. W. J. Bruyn	122
Waarheen met onze sociale verzekering en directe belastingen?, door C. P. A. Bakker	124
Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	126
Recente publikaties	127

Engeland hoort bij de Euromarkt

Het bedrijfsleven is geschokt door de blokkade, welke eenzijdig is opgeworpen tegen de aansluiting van Groot-Brittannië bij de E.E.G. Minister Luns heeft in de Tweede Kamer aangegeven dat de onderhandelingen hadden geleid tot vergaande overeenkomsten, welke geen onoverkomelijke moeilijkheden meer overlieten voor het succesvol afsluiten der besprekingen. Zonder overleg met de partnerlanden, heeft President De Gaulle evenwel in zijn persconferentie van 14 januari verklaard, dat voorlopig de komst van de Britten niet in zijn visie over het toekomstig Europa past. De abrupte wijze waarop President De Gaulle de E.E.G.-landen heeft gedwongen het overleg af te breken, heeft een streep door de economische vooruitzichten van het bedrijfsleven gehaald. Niet alleen is de aansluiting van Groot-Brittannië voorlopig onmogelijk gemaakt, doch ook de verdere integratie van Europa is op het spel gezet. In Nederland maar ook in het Economisch en Sociaal Comité van de E.E.G. heeft het bedrijfsleven verklaard diep bezorgd te zijn over de ontstane situatie.

Het beleid van de ondernemingen, de investerings- en verkoopprogramma's zijn afgestemd op de verdere integratie van Europa, waarbij de toetreding van Engeland tot de Euromarkt was ingecalculeerd. Na Duitsland en België is Groot-Brittannië onze derde handelspartner. Ook zullen voorlopig onderhandelingen over aansluiting van Ierland, Denemarken en Noorwegen van de baan zijn evenals de associatie met neutrale landen als Zweden, Oostenrijk en Zwitserland. Naar deze Europese landen, niet leden van de E.E.G., gaat ongeveer één vierde van onze export. Het verbreken van de samenwerking met deze naburen wordt gevoeld als een economische slag.

Men ervaart verder in het bedrijfsleven een ernstige bezorgdheid over de toekomstige ontwikkeling in de E.E.G. De crisis, welke zich bij de onderhandelingen met Groot-Brittannië heeft voorgedaan, is een conflict in visie, welke ook de toekomst in de E.E.G. zal gaan beheersen. Fundamentele verschillen van inzicht over de opbouw van Europa bedreigen de verdere uitvoering van de Verdragen van Rome. De conceptie van De Gaulle is een economisch, militair en politiek zelfstandig Europa. Daarvoor wil hij de as Frankrijk-Duitsland smeden binnen een continentaal Europa. Straks zullen drie machten de wereldpolitiek beheersen, de Chinezen, de Angelsaksen en de Europeanen. De Europese eenheid verwateren met Angelsaksische invloed in de E.E.G. door toetreding van Engeland is evenzeer in strijd met deze visie als een Atlantisch partnership, dat de Europese eenheid doet verdrinken in de oceaan. Het Europa zal zijn handen vrij moeten houden voor de geografische verbreding naar het Oosten, wanneer een krachtig China meer en meer de Sowjet-Unie in de armen van het continentale Europa zal dringen.

De bezwaren gaan niet alleen tegen de autoritaire toepassing van deze ideeën maar in even grote mate tegen deze conceptie als zodanig van Generaal De Gaulle. Vanuit economisch gezichtspunt is het bedrijfsleven in Nederland in het algemeen niet gebaat bij een Europa, dat zich van de rest van de wereld zou afsluiten. Integendeel, handel, scheepvaart en ook het grootste gedeelte der industrie is gediend door het openhouden van de handelsrelaties met de rest van de wereld.

Het bedrijfsleven kan zich gelukkig prijzen, dat de noodlottige afloop van de onderhandelingen met Groot-Brittannië niet heeft geleid tot het uit elkaar springen van de E.E.G. Maar het zou bepaaldelijk onjuist zijn zich illusies te maken over de verdere samenwerking in de E.E.G., nu getracht is de fundamentele tegenstelling eenzijdig op te lossen. Daarvoor opzij gaan is in strijd met eigen opvattingen en belangen. Hier past slechts een onverzoenlijk nee op de continentale visie.

Wat staat Nederland thans te doen? In de eerste plaats is het belangrijk het hoofd koel te houden en zich niet tot emotionele acties te laten verleiden. Nederland zal vervolgens zijn houding nauwgezet moeten afstemmen op de politiek van de vier partners in de E.E.G., zodat tegenover Frankrijk een gezamenlijke gedragslijn kan worden vastgesteld. Hetgeen thans gebeurd is heeft het bestaan van de E.E.G. op spel gezet en de democratische wijze van samenwerking doorbroken. De vijf landen zullen aan Frankrijk duidelijk moeten maken dat zij niet voor een autoritair optreden uit de weg zullen gaan. De suggesties, welke wij hier doen zijn slechts provisorisch en zullen nader moeten worden getoetst aan de opvattingen en politiek van met name Duitsland en Engeland.

De vraag stelt zich of er thans een alternatief mogelijk is. In ieder geval zal Nederland en dit is ook de wens van het bedrijfsleven moeten blijven streven naar een aansluiting van Groot-Brittannië bij de E.E.G. Compromissen komen hiervoor niet in aanmerking, hoogstens een noodoplossing, indien deze de aansluiting van Groot-Brittannië zal vergemakkelijken.

In dit verband zou men kunnen denken aan een associatie maar dan alleen als een pre-integratie-akkoord. Een dergelijke associatie zou het wellicht mogelijk maken in afwachting van een Britse aansluiting tot onderlinge afschaffing te komen van de handelsbelemmeringen, althans voor industriële producten. Voor landbouwproducten zal een verruiming van het handelsverkeer, op zich een gerechtvaardigde eis van het Nederlandse bedrijfsleven, wellicht het beste tot haar recht kunnen komen in mondiale overeenkomsten. Deze noodoplossing biedt het voordeel dat de integratie in de E.E.G. daardoor niet geheel hoeft spaak te lopen, zolang Groot-Brittannië er buiten wordt gehouden. Bij de besluitvorming in de E.E.G. zullen de vijf landen door nauw overleg met Groot-Brittannië ervoor dienen zorg te dragen dat bij de totstandkoming van het gemeenschappelijk beleid in de verschillende sectoren ook de Engelse belangen worden verdisconteerd. In afwachting van een dergelijk associatie-akkoord zal alles in het werk moeten worden gesteld om een toenadering tussen Frankrijk en Engeland te verkrijgen en op zijn minst de kloof tussen de E.E.G. en de rest van Europa niet te verbreden. De vijf landen zullen ongetwijfeld nog initiatieven ontwikkelen om op politiek terrein de samenwerking met Groot-Brittannië te verstevigen.

Ook in het bedrijfsleven zijn er stemmen opgegaan om de autoritaire politiek van President De Gaulle op een meer radicale wijze te beantwoorden. Als alternatief werd

bepleit dat de vijf landen de onderhandelingen met een lege stoel zouden voortzetten en na een concept-overeenkomst met Groot-Brittannië de Franse President voor de keuze zouden zetten dit verdrag te aanvaarden dan wel in de E.E.G. de plaats van Frankrijk door Engeland in te laten nemen. Deze meest consequente politiek is eigenlijk op het moment van de mislukking der onderhandelingen met Groot-Brittannië verworpen. De vraag is of alsnog onze partners in de E.E.G. bereid zullen zijn een dergelijke consequente houding in te nemen. Enige twijfels zijn hier wel op zijn plaats. Met name zou dit een radicale ommezwaai inhouden van de Duitse politiek welke in het vriendschapsverdrag met Frankrijk is beklonken. Ook laat het zich aanzien, dat het Europese bedrijfsleven op dit moment nog niet rijp is voor deze krachtproef.

Maximaal gebruik zou dienen te worden gemaakt van de Amerikaanse initiatieven tot het voeren van tarief-onderhandelingen op basis van de Trade Expansion Act. Ofschoon deze tariefonderhandelingen nooit als een vervanging mogen worden beschouwd voor de uitbreiding van de E.E.G. liggen hierin toch grote mogelijkheden verscholen om de poorten van de Euromarkt naar de wereld open te houden. De Trade Expansion Act heeft de Amerikaanse president gemachtigd met Europa te onderhandelen over een halvering van de tarieven en zelfs een volledige afschaffing van de tarieven voor tropische produkten en goederen waarvan het handelsverkeer tussen de Verenigde Staten en de E.E.G. 80 pCt. van de wereldhandel uitmaakt. Tegenover maximaal een halvering of zelfs afschaffing van de buitentarieven van de E.E.G. welke overigens in 5 etappes zal verlopen, zullen derde landen adequate tegenprestaties dienen te stellen. De vraag welke zich hier voordoet is of Generaal De Gaulle zal trachten de grote druk die de komende tijd op hem zal worden uitgeoefend te temporiseren door het innemen van een soepele houding, dan wel er op uit zal zijn door het stellen van stringente voorwaarden deze tariefonderhandelingen te laten verzanden.

In de conflictsituatie richt zich de bezorgdheid ook op het verdere verloop van de samenwerking binnen de E.E.G. Tot nu toe heeft De Gaulle met kracht de stelling verdedigd dat hij zal blijven medewerken aan de verdere uitvoering van het E.E.G.-verdrag. Maar indien dit de opbouw van een „l'Europe des Patries” zal zijn waarin Frankrijk het voor het zeggen heeft bestaat van onze kant geen enkele behoefte aan medewerking.

Ook hier kan men zich radicaal tegenover President De Gaulle opstellen en elke voortgang in de E.E.G. afwijzen, zolang de toetreding van Engeland niet is geregeld. De E.E.G. zal dan een spoedige dood sterven. Een meer intelligente aanpak zou kunnen bestaan uit een meer selectief optreden. Het teweestellen zal dan toegespitst kunnen worden op die terreinen waar een Gaullistische visie zich van de Europese integratie tracht meester te maken. Nederland zal opnieuw zijn standpunt ten aanzien

van verschillende hangende kwesties in dit licht moeten bezien. In dit verband bestaat er ook in het bedrijfsleven geen geneigdheid de zojuist geparafeerde associatieconventie met landen en gebieden overzee te doen ondertekenen. Deze conventie verleent handelspolitieke preferenties en financiële hulp aan voornamelijk de Frans sprekende gebieden in Afrika. Het bedrijfsleven heeft deze eenzijdige aandacht van de E.E.G. altijd als een discriminatie ervaren ten opzichte van andere ontwikkelingslanden in Afrika en daarbuiten, met name Latijns-Amerika. Het waren voorts bijna uitsluitend Franse bedrijven welke profiteerden van de gelden van het Europees Ontwikkelingsfonds waaruit projecten in de geassocieerde landen werden gefinancierd. Het komt mij dan ook voor dat Nederland er goed aan zou doen de medewerking aan deze associatieconventie afhankelijk te stellen van een gelijkgerichte hulpverlening aan andere ontwikkelingslanden waarbij ook de handelspolitieke preferenties geleidelijk dienen te verdwijnen. Van deze politiek mogen de geassocieerde landen niet de dupe worden. Indien Frankrijk onze visie zou verwerpen dan zouden de vijf landen eventueel in een rechtstreekse samenwerking met de geassocieerde landen kunnen treden.

De Gaullistische visie heeft zich recentelijk geopenbaard in voorstellen van Franse zijde, gemeenschappelijke maatregelen te nemen gericht tegen Amerikaanse investeringen in de Euromarkt. Hetzelfde geldt de voorstellen van Frankrijk inzake het doen van tariefconcessies terwille van een Frans-Russisch handelsverdrag. Het spreekt vanzelf dat op dergelijke punten een onverzoenlijke houding moet worden ingenomen. Typerend voor het buiten de deur houden van Amerikaanse investeringen is de gedachte dat de programmatie in Frankrijk evenmin als de voorgestelde programmatie in Europa kan functioneren zonder voldoende isolering van de markt. Ook de beduchtheid dat Amerikaanse belangen een overwegende rol zouden gaan spelen in bepaalde sectoren van de Franse economie heeft bij deze stappen voorgezeten.

Het bedrijfsleven stelt groot belang in hetgeen er te gebeuren staat op het gebied van de min of meer automatische tariefafbraak. In het vooruitzicht staat een verlaging van 10 pCt. per 1 juli a.s., op welk moment eveneens een aanpassing zal worden doorgevoerd aan de buitentarieven. Deze douanemaatregelen zouden de handelspolitieke kloof tussen de E.E.G. en Groot-Brittannië kunnen accentueren. Kan men zich hier op het standpunt stellen dat ondanks genomen besluiten en verplichtingen ten gevolge van de versnelling in de eerste etappe deze douanemaatregelen voorlopig kunnen worden opgeschort? Van groot gewicht zal de Britse houding ten opzichte van deze douanemaatregelen zijn, waarbij wellicht mogelijkheden kunnen worden onderzocht om in afwachting van de Trade Expansion Act de buitentarieven althans niet te verhogen.

Zoals de zaken nu staan maken wij ons weinig illusies over een verdere voortgang van de Europese integratie. Tenslotte troosten wij ons met de gedachte dat het beter is gunstiger omstandigheden af te wachten dan ons te laten dwingen in een ongewenste richting.

's-Gravenhage.

Dr. E. W. MEIER.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

De E.E.G. - bevroren?

Er was eens een moderne, perfect werkende, machine. Die machine moest — laten we maar zeggen — gestookt worden door zes machinisten. Eén van die machinisten liet het afweten; hij dacht te veel... aan andere dingen. Met groot risico voor de hele installatie: zij kon uit elkaar ploffen — of bevrozen. Wat moest men nu doen: de machine vervangen of de machinist vervangen?

Het lijkt erg eenvoudig, maar de vervanging van die ene machinist kan nog wel een tijdje aanlopen; zo'n jaar of twee, drie. In die tijd kan men de machine stilzetten of men kan met zijn vijven zo goed mogelijk verder gaan. We waren het erover eens, dat de machine zelf niet te kort schoot.

Het advies „doorgaan” is in het geval van de E.E.G. veel delicateser dan het zo lijkt. De Fransen zitten er nu eenmaal in; De Gaulle wil zich de economische voordelen niet ontzeggen. De onwillige machinist wil zich aan de machine blijven warmen; hij is er zelfs niet van weg te slaan. Als het anders was, als de E.E.G. (natuurlijk tijdelijk) een zaak van de vijf anderen zou worden — onder elkaar — dan zou het eenvoudiger zijn. Maar politieke zaken zijn nu eenmaal nooit eenvoudig.

Mijn advies is: de vijf anderen moeten zich door die ene ook niet van de E.E.G.-machine laten wegslaan. *Het is onze machine!* De E.E.G. moet dus blijven draaien — zij het niet op volle toeren. De E.E.G.-verplichtingen moeten worden nagekomen — ook tegenover de achttien Afrikaanse landen, die hun vrouwen in ons hebben gesteld, en die helemaal niet zo happy zijn met het sabelgerinkel van De Gaulle (dat is namelijk al gebleken). Men wil de Fransen, nu, geen extra plezier doen. Akkoord. Maar de nieuwe Conventie met de Afrikaanse Staten bevat geen enkele faciliteit voor Frankrijk, die het zonder dat *niet* zou hebben. Met name is het een misverstand, te denken, dat, wat wij voor de achttien betalen, door Frankrijk minder wordt betaald. Het bedrag (\$ 730 mln. in vijf jaar) komt gewoon boven óp datgene, wat Frankrijk, België, Italië zelf betalen. Hiermee chicaneren de Fransen nu eens niet:

in het laatste jaar hebben ze \$ 60 mln. méér aan hulp betaald (uit eigen zak) dan in het daaraan voorafgaande jaar.

Veel hangt er af van de solidariteit van de andere vijf — onder elkaar. Wat zal West-Duitsland doen? Ik ben minder pessimistisch dan anderen over het Frans-Duitse Verdrag. Het zal namelijk nooit gerealiseerd worden. De veiligheid van Berlijn hangt meer van de Amerikanen (en de Engelsen) af dan van de Fransen. Zonder N.A.T.O. kan Duitsland niet leven. De recente, maar interne, bekering van de S.P.D., tot dit standpunt, bewijst zijn juistheid.

Het lijkt, of er in het bovenstaande niet over Engeland, over het probleem Frankrijk-Engeland, is gesproken. Dat is schijn, het hele artikel gaat er over. Ik vind alleen geen reden tot rouwbeklag tegenover Engeland. De kostelijkste kansen (formele uitnodigingen voor de Gemeenschap; pro-Engelse regeringen in Frankrijk van 1950 tot 1958) heeft dit land voorbij laten gaan. En dan: „Nassau”; precies tijdens een crisis in de E.E.G.-besprekingen. „The Financial Times” noemt deze „openlijke bevestiging van de Brits-Amerikaanse band”, toen, „een grote en onnodige fout”... van de Amerikaanse regering. Kom nou; Kennedy heeft toch geen monoloog gehouden!

Deze fouten kunnen nooit de fout van De Gaulle goed maken; ze versterken de centrifugale werking ervan. De vijf anderen moeten met Engeland in een voortdurend Europees gesprek blijven; er mag in deze vriesperiode niets gebeuren, waardoor van de komende dooi niet voldoende profijt zou kunnen worden getrokken. Maar dit gesprek met Engeland moet ook een *Atlantisch* gesprek worden. De Europese Gemeenschap zal, als die andere grote Federatie, de Verenigde Staten, haar dienende plaats moeten vinden in het Atlantisch Geheel. Maar het zou beslist geen dienst zijn aan de zaak der Vrijheid, wanneer zij daarin, als een suikerklontje, zou worden opgelost. Wij moeten in onze eigen toekomst blijven geloven — ondanks de vorst.

Wassenaar.

M. VAN DER GOES VAN NATERS.

De mislukking van Brussel

L'Europe a perdu une bataille. Il y aura beaucoup joie à Moscou et Péking. Aldus het Brusselse dagblad „La Dernière Heure”.

Door de mislukking van de onderhandelingen in Brussel is een conflict aan de dag getreden, dat binnen de Europese gemeenschappen reeds lang latent aanwezig was. Dit conflict is eerder van politieke dan van economische aard. Wel kan de wijze waarop dit politieke conflict zal worden opgelost vergaande economische consequenties meebrengen.

Vóór alles gaat het er echter om, of de drie gemeenschappen, de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, de Europese Economische Gemeenschap en Euratom de supranationale structuur zullen behouden of dat een „Europe des Patries” zal ontstaan onder Franse opperleiding.

Onduidelijk is de positie van de Europese Commissie. De voorzitter van deze belangrijkste van de drie executieven, Prof. Hallstein, heeft zich uitgelaten in die zin, dat men gewoon zal moeten doorwerken. Daarmee zou hij de E.E.G. en ook de E.G.K.S. en Euratom degraderen tot

wat Generaal De Gaulle op 6 september noemde „bepaalde min of meer boven- of supranationale instellingen”, die — aldus de generaal — ondanks hun technische betekenis geen gezag hebben en ook niet kunnen hebben; en die in politiek opzicht niet doeltreffend zijn en niet kunnen zijn.

De vice-voorzitter van de Europese Commissie, Dr. Mansholt, stelt zich hier vierkant tegenover en is van mening dat vóór alles het politieke conflict moet worden opgelost. Binnen de Commissie heerst derhalve geen overeenstemming.

Voorlopig schijnt het, dat vijf van de zes regeringen zich stellen tegenover de Franse opvatting. Voor de oplossing van het politieke conflict is van groot belang of deze eenheid bewaard zal worden. Dat het conflict latent aanwezig was blijkt uit vele kleinere en grotere botsingen tijdens de afgelopen vijf jaar. Het scherpste is dat conflict tot uiting gekomen in de strijd om de zgn. politieke Unie, waarin Nederland aanvankelijk geheel alleen stond. Een ander symptoom was het niet herbenoemen van Etienne Hirsch, de Franse voorzitter van Euratom, wiens politiek de Franse

President niet welgevallig was. Hij werd vervangen door een aanhanger van Generaal De Gaulle. De leden van de executieven, aldus de verdragen, „oefenen hun ambt in volkomen onafhankelijkheid, uit in het algemeen belang van de gemeenschap”. De politieke Unie werd in de ijskast gezet, het geval Hirsch werd met de mantel der liefde bedekt.

Ruim een jaar geleden — zomer 1961 — richtte Groot-Brittannië zich tot de gemeenschappen om onderhandelingen te openen over mogelijk toetreden. Dit verzoek werd gevolgd door soortgelijke vragen van een aantal andere Europese landen. De interne strijd over de wijze van onderhandelen en de voorwaarden waarop onderhandeld zou worden duurde maanden. De gemeenschappen vertoonden weinig eenheid. Het Verenigd Koninkrijk wachtte geduldig. Begin januari leek het erop dat overeenstemming zou kunnen worden bereikt. Midden in de besprekingen viel het veto van het Franse staatshoofd. Hieraan was generlei overleg met de partners vooraf gegaan. Een compromis bleek niet mogelijk.

Onder de indruk van de schok van deze Franse greep naar de macht sloten de vijf andere partners zich aaneen en Frankrijk stond geïsoleerd. Blijft dit zo? De Westduitse Bondsrepubliek heeft in deze zelfde periode een verdrag met Frankrijk ondertekend, dat een zeer nauwe politieke, militaire en ook economische band tussen deze twee landen zal leggen.

Is dit een persoonlijke actie van Bondskanselier Adenauer? De Westduitse Minister van Buitenlandse Zaken heeft mede ondertekend. De Staatssecretaris voor Europese Zaken, de heer Müller-Armack, neemt zijn ontslag. De vraag of de Bondsdag dit verdrag zal goedkeuren kon wel eens van doorslaggevende betekenis zijn. Hieruit zou kunnen blijken of West-Duitsland zich blijft scharen aan de zijde van hen die de Europese toekomst willen opbouwen op de gemeenschapsgedachte en de supranationale structuur, of dat het zich wendt naar het systeem van het bilateralisme. In het laatste geval zal dit t.z.t. uitlopen op de strijd om de oppermacht tussen Frankrijk en Duitsland. Voortgaan in de zin van de heer Hallstein alsof er niets is gebeurd is een onmogelijkheid, zolang deze principiële politieke vragen niet zijn opgelost.

In de bestaande machtsverhoudingen is de rol die de Westduitse Bondsrepubliek hier zal spelen van beslissende betekenis. Ditzelfde geldt van de kracht die de Europese Commissie en de beide andere executieven, de Hoge Autoriteit en de Euratom Commissie, hier zullen weten te ontwikkelen. Zullen zij de eenheid kunnen vinden om initiatief te nemen teneinde de supranationale structuur te redden of zal de nationale binding van hun leden te sterk zijn? Natuurlijk zal men doorgaan met het afwikkelen van lopende zaken. Zodra echter beleidsvragen moeten worden beslist zal het thans ontstane onderling wantrouwen doorbreken. Het gevolg zal zijn, dat men zeker niet bereid zal zijn zich opofferingen te getroosten ten bate van de gemeenschappen.

Zolang de politieke vraag niet is opgelost zullen de gemeenschappen zijn lamgelegd. Wordt deze vraag beslist in de lijn van Generaal De Gaulle, dan zijn de gemeenschappen gedegradeerd tot technische lichamen zonder politieke betekenis. In dat geval behoeft men niet de illusie te koesteren, dat Groot-Brittannië en de andere landen nog bijzonder geïnteresseerd zullen zijn.

Hier is bovendien haast bij de beslissing. De huidige Britse regering heeft veel tegenstand moeten overwinnen voordat haar Europese plannen in eigen land werden aanvaard. Vooral de tegenstand van de Labour-oppositie

heeft de onderhandelingspositie van Minister Heath veelal zeer moeilijk gemaakt. Deze „anti-Europese” krachten krijgen nu de wind in de zeilen. Er zijn nu al acties gaande die de Britse positie moeten herstellen, maar die een nieuwe toenadering niet eenvoudig zullen maken. Het Verenigd Koninkrijk richt zich tot E.F.T.A. en Commonwealth. Kan hier een nieuw blok ontstaan? Hoe is de positie van Amerika? De actie van Generaal De Gaulle richt zich over de rug van de E.E.G. vooral tegen Amerika. Laten de Verenigde Staten dit zonder meer over hun kant gaan, of zijn hier tegenacties te verwachten?

Voordat het politieke conflict is opgelost is niets te voorspellen omtrent de economische consequenties van de mislukking van Brussel.

's-Gravenhage.

Mr. F. G. VAN DIJK.

Ingezonden

NEDERLAND EN DE E.E.G.

De heer C. van Stolk te New York schrijft ons:

Het is mij opgevallen, dat bewindhebbers soms de stem van het publiek waarderen en het is deze gedachte, die mij beweegt om een overtuiging aan u ter publikatie te zenden, die mij vervult.

Wij hebben in Nederland sinds meer dan vier eeuwen een traditie gehad van een zelfstandig volk, met een regeringsvorm die vandaag nog de toets van de kritiek glansrijk kan doorstaan. Sindsdien is de wereld, om met een modern woord te spreken, in een macro-organische evolutie gewikkeld, die enerzijds kleine eenheden tot samengroepering met groteren dwingt, maar anderzijds, in een U.N.-organisatie, toch ook weer kleine eenheden tot zelfstandigheid en nationalisme leidt.

De stemming van hopeloosheid van het Nederlandse volk, om onder Russische dreiging een zelfstandige eenheid te blijven, moet ongetwijfeld aanmerkelijk getemperd zijn. Willen wij daar echter in grote lijn toch aan vasthouden, dan zal dat moeten gebeuren met een groter gevoel van eigenwaarde dan men bereid was in het verdrag van Rome te leggen.

Met dat voor ogen is het een afschrikwekkend gebeuren om waar te nemen, hoe een dictator in Europa is opgestaan, die het karakter van een werkelijk Europees bondgenootschap van de zes E.E.G.-landen met de voeten treedt en een politieke weg inslaat van verhindering tot deelneming van een der krachtigste Europese naties en daarmee van de groep, waarvan zij deel uitmaakt. Daardoor zou een werkelijk sterk Europa, met een inwendig meer harmonieuze balans, onmogelijk worden gemaakt ten behoeve van de glorie van één der E.E.G.-landen.

Ik ben van mening, dat dit met de voeten treden van de rechtmatige verlangens van een grote meerderheid van de andere vijf E.E.G.-landen, die deze toetreding gaarne zouden zien ter versterking van de E.E.G., Nederland rechtvaardigt, om zich ook eenzijdig uit deze voor hem onaanvaardbare dwangpositie terug te trekken en om te overwegen zich te voegen bij de groep van zeven.

Ik besef, dat deze suggestie revolutionair is en de moed van een overtuiging vereist. Doen wij dit echter niet, dan kunnen wij ervan overtuigd zijn, dat op den duur nog meer over ons heen zal worden gelopen dan nu reeds geschiedt.

Ik heb De Gaulle in zijn sterkste tijd in Londen gadegeslagen. Een onmogelijk koppig mens met een bewonderenswaardig karakter. Hij heeft in die tijd alleen daarom goed werk voor zijn land kunnen doen, omdat hij in feite onder een sterker bewind stond, wat hij nog steeds niet kan verkroppen. Deze man vraagt erom, op zijn tijd een krachtig „neen” te horen. Laten wij hem dat vandaag geven. Sinon, le loup nous mange.

De eigendomsverhoudingen in Nederland

Een feitelijke analyse

(II)

De ongelijkheid van de vermogensverdeling.

De vermogensverdeling in ons land vertoont alle kenmerken van een grote ongelijkmatigheid. Wij kunnen dit op twee verschillende manieren vaststellen. In de eerste plaats door na te gaan welke verhouding er bestaat tussen de personen welke niet en de personen welke wel in de vermogensstatistiek voorkomen. In de tweede plaats door de ongelijkheid te bestuderen binnen de vermogensstatistiek zelve.

Wij willen onze analyse van de vermogensongelijkheid aanvangen volgens de eerste methode, dus door verhoudingscijfers te bepalen tussen de groep vermogenden en de groep niet-vermogenden. Ten aanzien hiervan doen zich verschillende mogelijkheden voor.

a. Wij kunnen het aantal personen, dat in de vermogensstatistiek is opgenomen, uitdrukken in een percentage van de totale bevolking. Voor het jaar 1959 komen wij dan op een verhoudingscijfer van 3,3 pCt., voor 1960 op 3,2 pCt.

b. Realistischer lijkt een vergelijking tussen het aantal vermogenden en het totaal aantal personen van 20 jaar of ouder, laten wij zeggen het totaal aantal volwassenen. Het aantal vermogende personen bedraagt hiervan in 1958 5,4 pCt. en in 1959/1960 5,2 pCt. Gelet op de leeftijdsopbouw van de vermogensbezitters — slechts 4 pCt. van hen was in 1958 jonger dan 30 jaar — is ook een vergelijking tussen het aantal vermogende 30-jarigen en ouder en het totale aantal personen behorende tot deze leeftijdsgroep op zijn plaats. Dit levert voor 1958 een percentage op van 6,7.

c. Een indicatie voor de beperkte omvang van de groep vermogende personen biedt voorts de getalsverhouding tussen deze groep en het totaal aantal inkomensstrekkers. De statistiek betreffende de inkomensverdeling van natuurlijke personen in 1959 vermeldt in totaal 4.689.000 personen. De bij de vermogensbelastingdienst geregistreerde personen vormen hiervan 7,9 pCt.

d. Het is verder van belang om de verhouding vast te stellen tussen het totaal aantal vermogende en niet-vermogende huishoudens. Het totaal aantal huishoudens bedroeg begin 1958 bijna 2,7 mln. Van de mannen en vrouwen voorkomende in de vermogensstatistiek zijn er 69.500 ongetrouwd en nooit getrouwd geweest. Indien wij de getrouwd of getrouwd geweest zijnde mannen en vrouwen beschouwen als afzonderlijke huishoudens, dan komen wij op een totaal van 303.500 vermogende huishoudens in de zin van de vermogensbelasting. Vermoedelijk ligt dit aantal iets lager omdat een deel van de vermogende vrouwen zal behoren tot de huishoudens van vermogende mannen. Over hoeveel gevallen van huwelijksvoorwaarden het hier gaat, is onbekend. Van het totaal aantal huishoudens blijkt aldus 11,2 pCt. te behoren tot de categorie der vermogenden.

e. Tenslotte is het mogelijk om een vergelijking te treffen tussen de totale omvang van de verschillende beroepsgroepen en de representatie van deze groepen in de vermogensstatistiek. Tabel 1 bevat de resultaten van deze vergelijking voor het jaar 1958.

Het was niet mogelijk om ook de beroepsgroepen gepensioneerden en personen zonder beroep in deze tabel op te nemen.

TABEL 1.

Representatie beroepsgroepen in de vermogensstatistiek

Beroepsgroep	Totaal (1)	In de vermogensstatistiek (2)	Representatie (1) in pCt. van (2)
Zelfstandigen	900.000	198.000	22
Directeuren van n.v.'s	25.000	15.000	60
Employés	1.360.000	48.000	3,5
Arbeiders	2.040.000	9.000	0,4
Werknemers (excl. dir.)	3.400.000	56.000	1,7

Resumerend, komen wij tot de vrij sombere conclusie, dat ongeveer 96,7 pCt. van de totale bevolking, 94,8 pCt. van alle personen van 20 jaar en ouder, 93,3 pCt. van alle personen boven 30 jaar, 92,1 pCt. van alle inkomensstrekkers en bijna 89 pCt. van alle huishoudens niet vallen onder de categorie der vermogenden in de zin van de vermogensbelasting. Ruim 98 pCt. van alle werknemers in in die zin onvermogen, de handarbeiders voor zelfs 99,6 pCt. Met recht kan daarom worden gesteld dat vermogensbezit het voorrecht is van betrekkelijk weinigen.

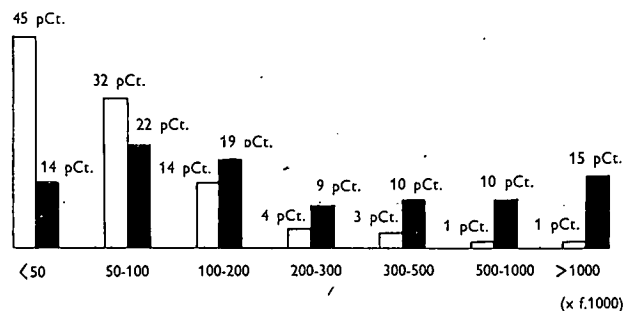
De ongelijkheid binnen de vermogensverdeling.

Beschouwen wij thans de ongelijkheid die zich binnen de vermogensverdeling zelf aftekent. Om deze vast te stellen, kunnen weer verschillende wegen worden bewandeld.

a. In de eerste plaats kunnen wij een vergelijking maken tussen de relatieve bezetting per vermogensklasse en het relatieve aandeel van elke vermogensklasse in het totale belastbare particuliere vermogen. In grafiek 1 is deze vergelijking grafisch weergegeven voor de vermogensverdeling in 1959. Overduidelijk spreekt hieruit de tendens, dat met het afnemen van de relatieve bezetting per vermogensklasse gepaard gaat een toenemend aandeel in het vermogentotaal.

Grafiek 1.

Vermogensverdeling 1959

De witte blokken geven aan het percentage vermogensbezitters, dat in een bepaalde vermogensklasse valt. De zwarte blokken geven weer het percentage van het totale vermogen, dat elke klasse bezit.

b. In de tweede plaats kunnen wij nagaan hoe de verhouding is tussen het aantal „kleine” vermogensbezitters (vermogen tot f. 100.000) en het aantal „grote” vermogensbezitters (vermogen van f. 100.000 en meer) enerzijds, en het aandeel dat beide groepen in het totale belastbare

particuliere vermogen bezitten anderzijds. Voeren wij deze vergelijking uit voor het jaar 1960, dan geraken wij tot het volgende beeld. Ruim 271.000 personen, d.i. 73 pCt. van het totale aantal, bezitten een vermogen kleiner dan een ton. Ruim 98.000 personen, 27 pCt. van het totale aantal, kunnen zich erop beroepen te behoren tot de categorie der „grootmogendheden”. Het vermogensaandeel van de laatsten bedraagt evenwel meer dan 68 pCt. Gelet op de omvang van de groep vermogensbezitters in verhouding tot alle personen van 20 jaar en ouder, impliceert dit tevens dat circa $\frac{2}{3}$ deel van het belastbare particuliere vermogen wordt beheerd door ongeveer $\frac{1}{4} \times 5,2$ pCt. = 1,3 pCt. van alle Nederlanders van 20 jaar of ouder. Van het totale belastbare particuliere vermogen is 30 pCt. in handen van 3 pCt. van de vermogensbezitters, ofwel 0,15 pCt. van alle Nederlanders van 20 jaar en ouder.

c. Een veel gevolgde methode om de ongelijkmatigheid in de vermogensverdeling grafisch voor te stellen, bestaat in het tekenen van een zgn. Lorenzcurve. Deze berust op een eenvoudig principe. Wanneer 10 pCt. van de personen die in de vermogensbelasting vallen, ook 10 pCt. van het totale belastbare vermogen zouden bezitten, 20 pCt. van de personen 20 pCt. van het vermogen en zo vervolgens, dan zou er sprake zijn van een volkomen gelijke vermogensverdeling. Wanneer wij in een grafiek op de X-as het aantal personen in oplopende of cumulatieve percentages afzetten en op de Y-as het vermogen eveneens in cumulatieve percentages, dan wordt deze gelijke vermogensverdeling voorgesteld door een lijn met een volkomen recht evenredig verloop. Bezit echter 10 pCt. van de personen minder dan 10 pCt. van het vermogen, en 20 pCt. van de personen minder dan $\frac{1}{5}$ deel van het vermogenstotaal, dan ontstaat een kromme lijn, die naar beneden van de diagonaal afwijkt. De gaping tussen de rechte en de kromme lijn vormt een aanwijzing voor de omvang van de bestaande ongelijkheid in de vermogensverdeling. In grafiek 2 is de Lorenzcurve getekend voor de vermogensverdeling in het jaar 1959. Ter vergelijking is ook de Lorenzcurve weergegeven voor de inkomensverdeling in 1958. Uit het verloop van beide lijnen volgt, dat de vermogensverdeling veel ongelijkmatiger is dan de inkomensverdeling.

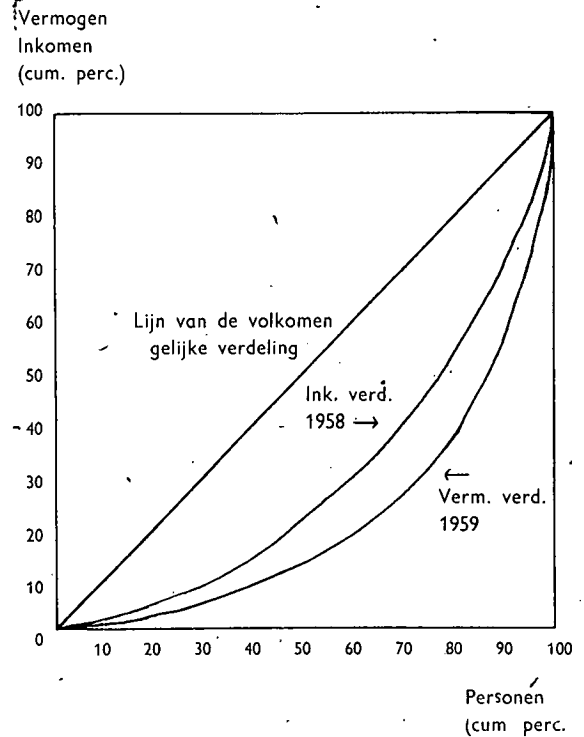
d. Een volgende maatstaf voor de bepaling van de ongelijkheid binnen de vermogensverdeling vormt de zgn. constante van Pareto. Heel eenvoudig gezegd, komt deze hierop neer. Er bestaat volgens Pareto een rechtlijnig verband tussen het aantal personen met een vermogen groter dan een bepaald minimum vermogen (bijv. f. 50.000) en het vermogen, dat deze personen bezitten. De lijn die dit verband weergeeft, kan steiler of vlakker verlopen. De maatstaf voor de helling is de grootte van de hoek, die de betreffende lijn maakt met de X-as. Naarmate de hellingshoek groter is, vertoont de lijn een steiler verloop, en heeft de vermogensverdeling een gelijkmatiger karakter. De constante van Pareto drukt nu de grootte van de hellingshoek uit (de tangens van de betreffende hoek). Hoe groter dus de constante, des te gelijkmatiger is de vermogensverdeling. Hoe kleiner de constante, des te ongelijkmatiger is de vermogensverdeling.

Het C.B.S. heeft de constante van Pareto berekend voor de jaren 1951, 1956, 1958, 1959 en 1960. Voor de genoemde jaren waren de uitkomsten van deze berekening resp. 1,55; 1,43; 1,49; 1,44 en 1,37¹⁾. Hieruit kunnen wij dus afleiden,

¹⁾ C.B.S.: „Maandstatistiek van het financieuzen”, maart en december 1962, blz. 102 resp. 499.

Grafiek 2.

Lorenzcurven vermogensverdeling 1959 en inkomensverdeling 1958

dat de vermogensverdeling na 1951 ongelijkmatiger is geworden. In 1958 is de vermogensverdeling weliswaar gelijkmatiger van karakter dan in 1956, doch uit de Paretoconstanten van 1959 en 1960 blijkt t.o.v. 1958 weer een tendens tot toenemende vermogensongelijkheid in ons land.

Uit het voorgaande mogen wij besluiten, dat ook binnen de vermogensverdeling zelve een grote ongelijkmatigheid aanwijsbaar is. De kleine selecte groep van „grootmogendheden” heeft een belangrijk deel van het ganse particuliere vermogen in handen. De 1 pCt. rijkste Nederlanders bezaten in 1960 19 pCt. van dit vermogen, de 3 pCt. rijkste 30 pCt. en de 10 pCt. rijkste vaderlanders bijna 50 pCt. Naarmate wij hoger klimmen op de vermogensladder neemt de ongelijkheid in de verdeling toe. Uit de Paretoconstanten blijkt een tendens tot toenemende vermogensongelijkheid in de periode 1951-1960.

Statische versus dynamische analyse.

Met de behandeling van de constante van Pareto is een dynamisch element in onze vermogensanalyse verschenen, d.w.z. dat hierbij de ontwikkeling van de ongelijkheid in de vermogensverdeling over een reeks van jaren ter sprake is gebracht. De overige vergelijkingsmethoden werden voornamelijk op een bepaald jaar betrokken; zij droegen een statisch karakter.

De constante van Pareto leent zich zeer goed voor een dynamische beschouwingwijze. Het is bij deze methode op vrij gemakkelijke wijze mogelijk om bijv. met veranderingen in de belastingvrije vermogensgrenzen rekening te houden. Statistische complicaties doen zich evenwel nog voor, welke verband houden met prijsveranderingen. De fiscale waarden, vooral die van onroerende goederen, sluiten niet onmiddellijk aan op de werkelijk geldende prijzen. Daarnaast eist een realistische dynamische benadering aandacht voor de koopkrachtverzwakking, die de

gulden en dus ook de vermogens in de loop van de tijd ondergaan ²⁾).

Ook de overige methoden ter bepaling van de ongelijkheid in de vermogensverdeling — zowel die ten aanzien van de verhouding tussen vermogende en niet-vermogende personen als die betreffende de vermogensverdeling zelf — kunnen in dynamische zin worden gehanteerd. Uit een

²⁾ Uitvoeriger hierover C.B.S.: „Maandstatistiek van het financieewezen”, december 1960, blz. 494-497.

vergelijking der Lorenzcurven voor twee of meer verschillende jaren kan bijv. op eenvoudige wijze worden afgeleid in welke richting zich de vermogensverdeling beweegt. Aangezien het doel van deze analyse zich beperkt tot het in kaart brengen van de feitelijke eigendomsverhoudingen in de jaren 1958/1960 moeten wij van een verdere behandeling van het dynamische aspect in de vermogensverdeling afzien.

Doorn.

Drs. W. H. J. REYNAERTS.

Arbeidsmarkt- of bevolkingspolitiek

Eén van de meest opvallende trekken bij de voorbereiding van het nieuwe Europa is het gemak waarmee men zich van de sociale aspecten afmaakt. Men besteedt zeer veel tijd aan de voorbereiding van maatregelen voor mijnbouw, handel en industrie en gaat tot het uiterste indien de landbouwbelangen van de diverse partners in het geding zijn. Maar wanneer het om sociale en culturele vraagstukken gaat, om mensen in hun levensverbanden, geeft men alle pogingen tot rationeel vooruitzien op en slaat men er maar een slag naar.

De optimist zal hiertegenover aanvoeren dat er toch maar een belangrijk stuk sociale wetgeving in E.E.G.-verband werd gecoördineerd en uitgebouwd. Deze maatregelen, hoewel belangrijk, zouden in feite slechts een onderdeel moeten vormen van een veel breder sociaal beleid. De tot op heden getroffen maatregelen schijnen meer als een soort aanhangsel van de economische politiek op korte termijn te zijn getroffen dan als uitvloeisel van een veelomvattende visie op het sociaal gebeuren.

Men ziet de mens in de eerste plaats als arbeidskracht en de eenwording van Europa in de eerste plaats als het openleggen van de arbeidsmarkt, wat de sociale aspecten betreft. Een soort Europese „homo economicus” heeft zijn intrede gedaan, een abstract arbeidsdier, dat op de grotere arbeidsmarkt zijn krachten daar inzet, waar zij gebruikt kunnen worden.

Zo hebben honderdduizenden huis en hof verlaten om elders in Europa te gaan werken. Zoals bekend vindt deze stroom vooral zijn oorsprong in Zuid-Europa en zwermt van daaruit noordwaarts uit.

Ook Nederland kreeg hiervan een belangrijk deel. Italianen, Spanjaarden, Portugezen, Ieren, Turken en Grieken verschenen hier reeds op de arbeidsmarkt. Soms betrof het geschoolde arbeiders, zoals voor de textielindustrie, maar het overgrote deel zal uit ongeschoolde arbeiders hebben bestaan. Tegenover deze al of niet tijdelijke immigratie stond in recente tijd een uittocht van arbeiders naar Duitsland, in de bouwvakken en anderszins.

Wat, zoals boven aangeduid, het eerst opvalt is het ontbreken van aandacht voor de kwalitatieve aspecten van deze invasie, buiten de vraag naar de arbeidsgeschiktheid in engere zin om. Men vraagt niet naar inpasbaarheid in het sociale en culturele patroon op korte of op lange termijn, noch naar de inspanningen wat zulks eventueel zal kosten en de veranderingen welke het noodzakelijk gevolg zullen zijn.

Ontbreekt soms de aandacht voor deze vragen geheel, soms ook schijnt men erop te gokken dat de immigranten toch niet lang zullen blijven en gaat men er stiltzwijgend van uit dat men enkele tijdelijke moeilijkheden maar op de koop toe moet nemen. En als er dan relletjes zijn geweest zoals in Twenthe, constateert men dat „de wederzijdse aanpassing onvoldoende gevorderd is”, zonder erbij te vragen of deze aanpassing wel mogelijk of gewenst is en op welk niveau deze aanpassing tot stand zou kunnen komen.

In Nederland speelt de neiging, alles wat op internationale verbroedering lijkt in een soort „Überschwenglichkeit” te verwelkomen een grote rol. Wij zijn het eerste bij het toelaten van vluchtelingen, de voorste bij het verlenen van internationale bijstand aan ontwikkelingslanden, films als „Hiroshima, mon amour” worden bij ons het gretigst bekeken, de beschuldiging „discriminatie” het snelst geuit. Wie bedenkingen zou uiten tegen het al te licht oordelen over vragen van immigratie en assimilatie loopt, door deze algemeen bovendrijvende geesteshouding, a priori de kans het odium van onverdraagzaamheid op zich te laden.

De Nederlandse regering schijnt bij dit alles in een tweeslachtige positie te zitten. Enerzijds is zij geneigd, daartoe mede aangezet door diverse parlementariërs, mee te zingen in het algemene koor en in de verwachting van de komende algemene verbroedering geen problemen meer te zien. Anderzijds geeft zij bij herhaling blijk ten aanzien van degenen, die zich hier blijvend willen vestigen, wel degelijk andere criteria dan die van arbeidsgeschiktheid aan te willen leggen. Het beste voorbeeld in dit opzicht geven wel de diverse categorieën spijtoptanten, waarbij o.m. verwachtingen omtrent assimileerbaarheid meespelen. Bij het beleid van de Nederlandse regering in dit opzicht doet zich de merkwaardige omstandigheid voor dat bijv. Zuiditalianen, die als moeilijk assimileerbaar beschouwd kunnen worden, bij ons gemakkelijker entree kunnen krijgen dan spijtoptanten, terwijl we in feite ook geen enkele garantie hebben dat we de Zuiditalianen wel kwijt zouden kunnen raken als we dat zouden willen.

De regering poogt de sterk gewassen immigratiestroom niet alleen ten aanzien van de spijtoptanten kwalitatief enigermate te reguleren. Maar dergelijke pogingen blijken soms een machteloos gebaar te zijn of geven blijk van een dilettantische benadering. Zo gaf men de vrouwen van Spaanse arbeiders eerst niet en later wel een verblijfs-

vergunning, terwijl men enige tijd geleden kon vernemen, dat men jeugdige Antilliaanse arbeiders op het platteland wilde onderbrengen om hen de invloed van de Nederlandse grote steden niet te laten ondergaan. Alsof ten eerste het platteland daarmee gebaat zou zijn en ten tweede alsof men de Antillianen aldaar zou kunnen vastbinden.

Elders laat men zich minder leiden door abstracte overwegingen en loopt men minder met het hoofd in de wolken. Zo zegt de bekende Franse demograaf Savoy, om slechts één voorbeeld dicht bij huis te geven, dat de komst van Nederlanders en vooral van Vlamingen in de Waalse industrie en andere takken van bedrijf *op grond van het taalverschil* ongewenst moet worden geacht en dat daarom aan Zuid-europeanen voorrang moet worden verleend. Dat zulks zou neerkomen op een instandhouden en verdiepen van de toch reeds zo diepe kloof tussen Walen en Vlamingen speelt bij hem blijkbaar geen rol, evenmin als de gedachte dat de eenwording van Europa in de eerste plaats toch om het overbruggen van dergelijke kloven tussen nabije volken vraagt.

Overigens maakt, blijkens een opmerking van Minister Beerman in de Tweede Kamer „dat de grens van het assimilatievermogen bijna is bereikt”, de regering zich toch wel groter zorgen over de kwalitatieve gevolgen van de immigratie op de langere duur dan uit haar aarzelende pogingen tot regulering zou blijken. En het is niet te houden gedacht, dat een dergelijke onderstroom ook in het Nederlandse volk aanwezig is. Naast de onrust en de ontwrichting welke de grote uittocht der Nederlandse emigranten naar overzee heeft veroorzaakt is er ook de onrust om de „pluralistische” samenleving, inclusief de snel in tal en last toenemende Ambonnezen, welke Nederland mede als gevolg van een hardnekkig vasthouden aan kolonisationsdromen, rancune en pseudo-verantwoordelijkheid in steeds sterker mate kreeg voorgeschoteld. Bij de reeds eerder openlijk geuite bedenkingen van de vakbonden tegen bepaalde vormen van immigratie en tewerkstelling voegen zich verspreide uitingen van bezorgdheid om de gevolgde gang van zaken.

Een kenmerk van deze onrust is, dat zij zich incidenteel uit en niet, zoals in de jaren twintig, in brede „eugenetische” of sociaal-cultureel getinte beschouwingen kanaliseert of tot actie komt. De Duitse furie heeft alle verantwoordende en rationele neigingen in dit opzicht mede van de kaart geveegd en in diskrediet gebracht. Een ieder die in dit opzicht zoals gezegd bedenkingen koestert wordt onmiddellijk met de vinger nagewezen als iemand die waagt te discrimineren. Dat niet iedere bedenking hier verwerpelijk is en niet iedere vorm van planning in dit opzicht kan worden afgewezen is een gedachte welke nauwelijks geuit kan worden.

De grootste spanning op de arbeidsmarkt schijnt voorbij zodat mede daardoor de tijd rijp wordt voor een diepere bezinning op de hier liggende vragen. In dit verband dient erop te worden gewezen dat een gezaghebbend man als Ir. Otten van Philips enige tijd geleden opmerkte dat de komst van de buitenlandse arbeiders slechts een lapmiddel was en dat voortgezette mechanisatie de uitkomst zou moeten brengen. Daar komt nog bij dat, zoals Ir. Vos indertijd meende, sommige defensie-opdrachten net zo goed elders geplaatst hadden kunnen worden. Recentelijk heeft

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

tenslotte een werkgeversbond in de metaalindustrie er de aandacht op gevestigd dat de talloze vestigingen van buitenlandse ondernemingen vaak geen verrijking van onze nationale economie betekenen en de spoeling op de arbeidsmarkt nog dunner maken.

Blijkt derhalve dat vanuit economisch gezichtspunt het belang van een vrij ongebreidelde buitenlandse immigratie door ter zake kundigen gerelativeerd kan worden, op andere terreinen betekent deze invasie op korte en op lange termijn een verzwaring van taken, die het „maatschappelijk rendement” dubieus maken. Men denke in dit verband aan de zeer reële verzwaring op het terrein van de maatschappelijke en politieke zorg ten aanzien van deze grote groepen veelal ongeschoolde en ongehuwde arbeiders, wat de overheidssector betreft. Daarbij voegen zich veelal de emotionele en praktische bezwaren voor de bevolking, welke lang niet altijd uit verwerpelijke bron voortvloeien.

Op langere termijn zal deze verzwaring van taken toenemen en een breder terrein gaan bestrijken. Men denke in dit verband aan vraagstukken met betrekking tot het onderwijs, welke in een zich ongebreideld doorzetten van een „pluralistische” maatschappij ongetwijfeld ingewikkelder zullen komen te liggen, alsook aan met het wonen en het cultureel-sociale leven samenhangende vragen. Het heeft onder meer geen zin de Nederlandse jeugd op te voeden met normen en in idealen, welke zijn geïnspireerd door het verleden en haar dan bloot te stellen aan een maatschappij waarin geheel andere maatstaven zullen moeten gelden.

Het zou te wensen zijn indien de Nederlandse regering zich over al deze met elkaar samenhangende vraagstukken grondig beraadde en vervolgens haar bedoelingen en doeleinden op korte en lange termijn duidelijk maakt. Daarbij kan de Nederlandse regering overigens nog komen te zitten met een bijzonder moeilijk vraagstuk, waarmee ook andere Westeuropese landen te maken hebben: dat van de verbonden voormalige koloniale gebieden. In ons geval hebben Suriname en de Nederlandse Antillen een snel groeiend arbeidsreservoir, dat blijkens respectieve berichten deels hier te lande aan de deur klopt om aan het werk te gaan. Het valt te verwachten dat het juist deze arbeidskrachten zullen zijn, die vaak grote assimilatieproblemen zullen geven, terwijl zij als gevolg van de afstand onder meer moeilijk zullen terugkeren.

Te geloven dat elke instroming en de daaruit resulterende samenlevingsvraagstukken gemedend moeten worden zou even irreëel zijn als de fatalistische gedachte, dat het hier om een onontkoombaar „door de evolutie voorgeschreven” beweging zou gaan, waarbij elke vrijheid van keus vervalt en het zelfs ethisch verwerpelijk zou zijn erover na te denken. Bij een voortgaande versluiering van deze zaken in een pseudo-ethisch a prioriisme is niemand gebaat.

Amsterdam.

Drs. W. J. BRUYN.

Waarheen met onze sociale verzekering en directe belastingen?

In de nummers van 5-12-1962 en 12-12-1962 van dit blad heeft Prof. Dr. F. Hartog een overzicht gegeven van de door hem gewenste ontwikkeling op het gebied van de sociale verzekeringen en de directe belastingen. Aan het slot van zijn beschouwingen heeft hij de hoop uitgesproken dat er nog enkele economen en misschien zelfs enkele belastingdeskundigen aan het denken zijn gezet.

Wat het laatste betreft geloof ik dat er over deze zaken reeds veel wordt gedacht. De vraag komt dan onmiddellijk op waarom daarvan dan zo weinig blijkt, c.q. waarom dit zo weinig resultaat heeft. De oorzaak daarvan ligt m.i. voor een groot deel bij de in het maatschappelijk leven steeds verder voortgaande specialisatie, welke tot gevolg heeft dat er hoe langer hoe minder personen komen die een algemene vorming hebben, waarbij men de hoofdzaken op tal van gebieden kan onderkennen en in hun samenhang kan beoordelen. Dit geldt met name ten aanzien van de door Prof. Hartog genoemde gebieden van de sociale verzekering en de belastingen. Op beide terreinen wordt door specialisten gezocht naar oplossingen voor knellende problemen, welke in de meeste gevallen uitmonden in steeds verdergaande verfijningen.

Het economische begrip tolerantie, de op doelmatigheidsgronden aanvaarde speling bij de opzet en de uitvoering van tal van maatregelen, moet steeds meer plaats maken voor een sociale tolerantie, waarbij in toenemende mate inefficiënties aanvaardbaar worden geacht om een vermeend gekwetst rechtsgevoel tegemoet te komen. In sommige gevallen wordt dit „economisch” gemotiveerd door een ondeugdelijke marginale kostenrekening. Het zijn niet alleen de volksvertegenwoordigers en de bestuurders van de vakbeweging, die tot deze ontwikkeling hebben bijgedragen. Ook de regering en zelfs het bedrijfsleven helpen daarbij, al was het maar door onvoldoende weerstand tegen de stroom van voorstellen tot verfijning.

De tegenstroom krijgt weinig kans. Organisatie-onderzoeken welke slechts beogen een gegeven onaantastbaar doel op de minst kostbare wijze te bereiken, zijn onvoldoende om hierin verbetering te brengen. Nodig is een integrale kostprijsberekening van de uitvoering van sociale en belastingmaatregelen, tegen welke achtergrond het veronderstelde nut van de maatregel kan worden afgewogen.

Hoewel ik in grote lijnen de strekking van het betoog van Prof. Hartog kan onderschrijven, gaan zijn concrete aanbevelingen voor het fiscale vlak mij veel te ver. Zowel bij zijn beschouwingen over de sociale verzekering als bij die over de directe belastingen zou ik enkele kanttekeningen willen plaatsen om daardoor een bijdrage te leveren ter oplossing van de aan de orde gestelde problemen.

Hoewel het uit theoretisch gezichtspunt gewenst is uitdrukkelijk onderscheid te maken tussen voorzieningen uit sociale verzekeringen en inkomensverdelingen door fiscale maatregelen, kan ik mij goed voorstellen dat men op zuiver economische gronden op tot de sociale verzekering behorende terreinen premieheffing geheel of gedeeltelijk achterwege laat en dekking zoekt uit de algemene middelen, nl. als daardoor een belangrijke besparing aan uitvoerings-

kosten wordt verkregen en overigens geen onbillijkheden van betekenis ontstaan. Omgekeerd acht ik het op dezelfde grond toelaatbaar dat sommige zaken in het vlak van de sociale verzekering worden getrokken, terwijl men dit op principiële gronden liever in de fiscale sector zou regelen.

De sociale verzekering.

Met betrekking tot de sociale verzekeringen zou ik nog wel een stapje verder willen gaan dan Prof. Hartog. Ik denk bijv. aan een verlaging van de uitkeringen bij ziekte en ongeval bij toeneming van de welvaart. De ratio daarvan is de volgende:

De procentuele uitkeringen hebben een dubbele strekking. Enerzijds wordt beoogd een prikkel te scheppen tegen misbruik, anderzijds wordt beoogd een zeker minimum te geven dat voor het levensonderhoud noodzakelijk is. Dit minimum stijgt bij toeneming van de welvaart niet evenredig mee. Er komt bij welvaartsloonstijging meer ruimte voor het treffen van een eigen voorziening, in het bijzonder door sparen. Dit is ook een van de redenen waarom degenen die niet onder een verplichte verzekering vallen in het algemeen slechts de zwaardere risico's plegen te verzekeren.

Uiteraard moeten sociaal ongewenste toestanden voorkomen worden. Een verlaging van het uitkeringspercentage van 80 tot 75 of 70 zou men bijv. pas na enkele jaren moeten invoeren. Ook is het denkbaar het verlaagde percentage alleen voor de eerste zes weken in te voeren om aldus het eigen risico enigszins te beperken. De moderne ontwikkeling om bij ziekte de wettelijke uitkeringen tot 100 pCt. van het loon aan te vullen moge op het eerste gezicht voor degenen die ziek zijn bijzonder aantrekkelijk lijken, in feite is dit niet het geval, omdat het ongetwijfeld aanwezige misbruik, een der oorzaken van verhoogd ziekteverzuim, op de schouders van de goedwillenden drukt. Een beperkt eigen risico is op den duur voor de betrokkenen voordeliger, niet alleen door de beperking van de uitkeringen bij het misbruik, doch ook door de sterke vermindering van de uitvoeringskosten, welke juist bij kort ziekteverzuim het hoogst zijn.

In dezelfde trant doorgaand zou men ook kunnen bepleiten de door de vergrijzing van de bevolking toenemende premielast voor de A.O.W. af te wentelen door de uitkeringen geleidelijk van de 65-jarige leeftijd op de 67-jarige leeftijd te brengen, bijv. door degenen die thans 60 jaar zijn de uitkering te geven bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar en 3 maanden; degenen die thans 59 jaar zijn bij het bereiken van de leeftijd van 65 jaar en 6 maanden, enzovoorts; tot degenen die thans 53 jaar of jonger zijn bij het bereiken van de leeftijd van 67 jaar. Er is dan nog voldoende tijd beschikbaar voor het treffen van eigen voorzieningen voor de periode gelegen tussen het bereiken van de 65-jarige leeftijd en de latere ingangsdatum van de A.O.W. Daarin kan men overigens iedereen vrij laten.

Een alternatief is de thans door velen bepleite verhoging van de A.O.W.-uitkering te laten ingaan bij het bereiken van de 70- of 75-jarige leeftijd, waarbij men zelf desgewenst

kan zorgen voor de aanvulling tussen de 65-jarige en de 70-jarige of 75-jarige leeftijd.

Ook afschaffing van de *kinderbijslag* voor het eerste en tweede kind voor loontrekkenden geeft op den duur meer ruimte voor loonsverhoging dan het nominale bedrag van de uitkeringen, omdat juist voor de talrijke gevallen van uitkering voor één of twee kinderen de uitkeringskosten relatief het hoogst zijn. Bij de uitkeringskosten moet men niet alleen denken aan de kosten van de uitvoeringsorganen zelf, doch ook aan de kosten welke de werkgevers moeten dragen.

Ook hier geldt dat invoering geleidelijk, verdeeld over een periode van meerdere jaren, dient te geschieden. Men zou dus eerst de bijslag voor het eerste kind en later de bijslag voor het tweede kind kunnen afschaffen. Desgewenst zou men een deel van de daardoor voor loonsverhoging beschikbaar komende bedragen kunnen aanwenden voor verhoging van de *kinderbijslag* voor het derde en volgende kinderen teneinde de grotere gezinnen te ontzien.

Als een voorbeeld van inefficiency, waarvan ik hierboven sprak, zou ik in dit verband willen noemen de gedachte om ook aan zelfstandigen *kinderbijslag* voor het eerste en tweede kind te geven. De inefficiency daarvan springt hier duidelijker dan bij de loontrekkenden naar voren omdat de betrokkenen zelf de premie moeten opbrengen. Zij zullen in de regel al enige jaren premie betaald hebben vóór zij aan het ontvangen van uitkering toe zijn, daarna slechts gebaat zijn met het saldo van uitkering en premie en tenslotte de uitkering moeten afbetalen, terwijl zij doorlopend de uitvoeringskosten moeten dragen. Een dergelijke „financiering” kan men beter aan zelfstandigen zelf overlaten.

De directe belastingen.

Met betrekking tot de progressie in de loon- en inkomstenbelasting stelt Prof. Hartog het marginale nut tegenover de marginale „disutility” van de inspanning. Hoewel dit theoretisch tot op zekere hoogte wel juist is, gaat deze theorie in de praktijk meestal niet op. De inspanning van de mensen is aan grenzen gebonden. De meeste werkende mensen vervullen noodzakelijk een volledige dagtaak van 8 à 9 uur, waarbij meestal noch voor verlenging noch voor verkorting plaats is. Alleen de mate van inspanning binnen de gegeven tijd schépt in een aantal gevallen de mogelijkheid een hoger inkomen te bereiken (voor werknemers: prestatieloon). Van belang is ook dat een gelijke inspanning dikwijls een geheel ongelijke opbrengst geeft. De motieven tot verdere inspanning zijn zeer verschillend: de eerste spant zich meer in uit noodzaak, de tweede uit plezier in het werk, de derde uit verveling, de vierde uit eerzucht. Zo kan men doorgaan. Hoewel de progressie theoretisch wel van belang is voor de inspanning, wordt deze in de praktijk door talrijke andere factoren van minder belang.

Niettemin is er veel voor te zeggen de druk van de progressie voor de *middelbare inkomens* te verminderen. Deze druk is onder oorlogsomstandigheden ingevoerd en niet voldoende verminderd toen daarvoor mogelijkheden ontstonden. Dat daarvoor en ook voor belastingverlaging in het algemeen nog mogelijkheden aanwezig zijn, wordt nog onvoldoende ingezien. Het beste bewijs is wel het bestaan van consumentensubsidies zoals ten aanzien van de huren, welke grotendeels door de genietters worden opgebracht. Als er ergens sprake is van een nationale inefficiency dan is het wel op dit terrein, niet in het minst omdat er zowel met de inning (perceptiekosten) als met de besteding veel ambtelijke arbeid gemeoid is, om van de lasten voor het bedrijfsleven en de consumenten zelf nog maar te zwijgen.

Het beeld dat Prof. Hartog met betrekking tot de progressie heeft getekend is ook om een andere reden wat te zwart gemaakt, nl. door onvoldoende aandacht voor de mogelijkheden tot afwenteling van de belasting. De prijzen voor de diensten van talrijke beoefenaren der vrije beroepen staan bijv. sterk onder invloed van de hoge marginale heffingen. Dit is mogelijk omdat die beroepsgroepen tot op zekere hoogte dikwijls een monopoliepositie innemen. Ik denk hier bijv. aan de tarieven van medici, juristen, accountants, architecten. Dergelijke tarieven worden eenvoudig afgestemd op een gewenst levenspeil. Een dergelijke toestand heeft bezwaren. Belastingontduiking wordt aanlokkelijk. Het afwentelen van belasting blijft overigens niet beperkt tot de inkomstenbelasting. De tot de directe belastingen behorende vennootschapsbelasting is voor de bedrijven een kostenfactor welke van invloed is bij de bepaling van de prijzen van goederen en diensten.

Het zou mij te ver voeren op de concrete aanbevelingen van Prof. Hartog met betrekking tot de directe belastingen in te gaan. Ik geloof, dat zijn bezwaren in de praktijk grotendeels verdwijnen wanneer in het tarief van loon- en inkomstenbelasting de belastingvrije bedragen een flink stuk zouden worden verhoogd en daarboven een sterk verminderde progressie zou worden aangebracht. Een dergelijke belastingherziening schept dan automatisch de mogelijkheid tot vereenvoudiging en afschaffing van verfijningen welke alleen bij een sterke progressie en hoge belastingdruk rationeel zijn.

Tenslotte zou ik nog willen opmerken, dat men de ontwikkelingen op het gebied van de sociale verzekering en de belastingen niet los kan zien van de ontwikkelingen op verschillende andere gebieden. Daarbij denk ik met name aan het loonbeleid en het huurbeleid. Zo is het bijv. mogelijk het vraagstuk van de woningnood voor een belangrijk deel op te lossen door een verbetering van het huurbeleid, waarbij de compensatie voor een verdere huurverhoging gezocht wordt in verlaging van loon- en inkomstenbelasting en verhoging van de *kinderbijslag* voor de grotere gezinnen, zoals ook in verschillende andere E.E.G.-landen het geval is.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

WALTHER

snel en solide

KOLLER & VAN OS

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage -
Breda - Utrecht - Arnhem - Leeuwarden

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Met de kwartaaluitkering van het Rijk aan de gemeenten is op de geldmarkt weer een periode van grotere ruimte aangebroken. Het hogere kasreservepercentage voor de lopende kasreserveperiode betekent vooralsnog geen wijziging in de situatie. De callgeldmarkt heeft met een verdere renteverlaging gereageerd. Het „officiële” tarief is op 29 januari, ondanks de maandultimo, met $\frac{1}{2}$ pCt. tot 1 pCt. verlaagd, nadat op 25 januari reeds een verlaging tot $1\frac{1}{2}$ pCt. had plaats gevonden. De rente op de open markt sloot zich nauwkeurig bij de door de commissie uit de banken vastgestelde rente aan.

Het is grotendeels het financiële verkeer van de Staat en de seizoenmatige inkrimping van de bankbiljetten-circulatie geweest, die de marktpositie grondig hebben gewijzigd. De invloed van het buitenland op de binnenlandse situatie is in de eerste maand van het jaar vrijwel afwezig geweest.

Kapitaalmarkt.

In de Miljoenennota heeft de Minister van Financiën ons voorgerekend, dat het jaar 1963 een te financieren kastekort van rond f. 900 mln. zal gaan opleveren. In de loop van het jaar zullen de Rijksfondsen een f. 600 mln. op voorinschrijfrekeningen storten, zodat het in de verwachting lag dat voor f. 300 mln. een beroep op de kapitaalmarkt zou moeten worden gedaan. De Minister heeft, zoals gebruikelijk, geen gras laten groeien over het zeker stellen van zijn financiële positie. De staatslening, die in de behoefte moet voorzien, is reeds aangekondigd. De voorwaarden zijn zodanig gekozen, dat het effectieve rendement ca. 0,1 pCt. boven het marktrendement ligt. Kon men uit dezen hoofde reeds op het welslagen van de lening rekenen, de wetenschap, dat het waarschijnlijk de laatste kans is, dat men staatsobligaties d.m.v. intekening op een emissie kan verkrijgen, zal velen doen besluiten het inschrijfbiljet in elk geval in te vullen.

Het jaarcijfer van de uitgifte van pandbrieven door hypotheekbanken is de afgelopen weken bekend geworden: f. 160 mln. is langs deze weg in 1962 beschikbaar gesteld, bijna f. 70 mln. meer dan in 1961.

De beurs heeft een kalme januarimaand achter de rug, met een algemeen indexcijfer dat van 347 op 2 januari tot 359 op de laatste dag van de maand steeg, d.i. dus met ruim 3 pCt. De koersbeweging bij de internationale aandelen heeft, zoals gewoonlijk, het meest tot de stijging bijgedragen. Industriële aandelen toonden ook een beperkte vooruitgang, maar bij banken en handel was er nauwelijks verandering in het indexcijfer. Men karakteriseert de huidige situatie wel als een beweging op een hoog plateau. De koersontwikkeling weerspiegelt dit beloop zeer nauwkeurig.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	28 dec. 1962	H. & L. 1963	25 jan. 1963	1 febr. 1963
Algemeen	345	362 — 346	361	364
Intern. concerns	464	488 — 463	486	494
Industrie	319	339 — 321	339	336
Scheepvaart	134	144 — 135	141	145
Banken	257	261 — 251	257	253
Handel enz.	150	154 — 149	152	152

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 157	f. 163,40	f. 170,10
Philips G.B.	f. 139	f. 150	f. 153,90
Unilever	f. 138,40	f. 147	f. 144,30
A.K.U.	401 $\frac{1}{2}$	434 $\frac{3}{4}$	435 $\frac{1}{4}$
Hoogovens, n.r.c.	558	548	564 $\frac{1}{2}$
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	723	770	771 $\frac{1}{2}$
Zwanenberg-Organon	909 $\frac{3}{4}$	902	905
Van Gelder Zn	244	275	268
Amsterdamsche Bank	390	385	382
Robeco	f. 208	f. 215	f. 217

New York.

Dow Jones Industrials	652	680	683
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,24	4,22	4,25
Aand. internationalen a)	3,20	3,07	
lokalen a)	3,86	3,74	
Disconto driemaands-schatkist- papier	2	1 $\frac{3}{4}$	1 $\frac{5}{8}$

a) Bron: Veertiendaags Beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

C. D. JONGMAN.

(I. M.)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

INC

RECENTE PUBLIKATIES

Beslissingsspelen; modern hulpmiddel bij de opleiding in het bedrijfsbeheer, ontworpen door J. R. Greene en R. L. Sisson, bewerkt door A. H. Hulshof, ec. drs. en J. Ykel. N. Samsom N.V., Alphen a.d. Rijn 1962, 123 blz., f. 11,25.

Dit boek is geschreven met de opzet het gebruik van „kleine” spelen bij cursussen en bedrijfstraining te bevorderen. Het doel is bedrijfsfunctionarissen te leren helder te denken over vraagstukken, die de bedrijfsvoering betreffen.

Een beslissingsspel is een van de vormen van simulatie (verg. de linktrainers in de luchtvaart). De externe voorwaarden en de beheersregels zijn zodanig ontworpen, dat zij overeenkomen met de omstandigheden en problemen, die zich bij de bedrijfsvoering voordoen. Uit de inhoud: voorraadspel, werkverdelingsspel, warenhuisspel, planningspel, verkoopspel, directiespel en marktspel.

Jhr. Prof. Dr. D. J. van Lennep, Drs. S. G. Lijftocht en Drs. I. A. Hendriks: Slagen en falen. Nederlandse Vereniging voor Bedrijfspsychologie, no. 39, uitgave H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden, 47 blz., f. 3.

Lezingen en verslag van de daarop gevolgde discussie gehouden in de algemene vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Bedrijfspsychologie van 3 mei 1962. Behandeld werden resp. „Persoonlijke factoren van slagen en falen in het bedrijf”, „Slagen en falen uit bedrijfsorganisatorisch gezichtspunt” en „De verantwoordelijkheid van de onderneming voor slagen en falen”.

Dr. D. Horringa, Prof. Mr. Drs. M. H. K. van der Graaf en Drs. J. H. Ruysch van Dugteren: Het Bedrijfsklimaat. Nederlandse Vereniging voor Bedrijfspsychologie, no. 40, uitgave van H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden, 32 blz., f. 2.

Preadviezen, uitgebracht aan de algemene vergadering van de Nederlandse Vereniging voor Bedrijfspsychologie van 8 november 1962. Behandeld werden resp. „Het vooronderzoek”, „Het onderzoek, wegen en middelen” en „Het onderzoek: voorwaarden en consequenties; verhouding tussen diagnostiek en therapie”.

Liberale gedachten. Een bundel opstellen aangeboden aan Prof. Mr. P. J. Oud ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag. Nygh en Van Ditmar, Rotterdam's-Gravenhage, 277 blz., f. 19,90.

Inhoud: Drs. H. A. Korthals: opdracht - A. W. Abspoel: politiek portret van een groot parlementariër - Prof. Mr. D. Simons: Oud als schrijver over staatsrecht en staatskunde - Mr. H. van Riel: politieke partij en beginsel in 1962 - Dr. J. F. van Royen: geestelijke vrijheid en verdraagzaamheid - Prof. Mr. J. V. Rijpperda Wierdsma: hedendaags staatsrecht - Prof. Dr. E. H. 's Jacobs: de toekomst van de rechtstaat - Mr. E. H. Toxopeus: territoriale decentralisatie in de tegenwoordige tijd - Prof. Dr. N. E. H. van Esveld: de vrijheid in het sociaal-economische leven - Dr. K. van Dijk: gelijkheid/ongelijkheid - Prof. Dr. H. J. Witteveen: perspectieven der economische politiek - Drs. J. F. Schouwenaar-Franssen: over opvoeding en onderwijs - Mr. F. G. van Dijk: de plaats van de liberale fractievorming in de Europese democratie.

Efficiency

bespoedigt
Uw contacten
met gegadigden

★

Indien
Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

ADVIESBUREAU VOOR BEDRIJFSORGANISATIE A.V.B. Maliebaan 5 - Utrecht

zoekt contact met een econoom, ingenieur of socioloog van omstreeks 35-40 jaar die in de functie van

organisatie-deskundige

in staat dient te zijn zelfstandig met een team van specialisten organisatie-opdrachten uit te voeren en tevens discussie-bijeenkomsten en cursussen te leiden.

Hij dient te beschikken over een langdurige ervaring in de adviespraktijk.

Eigenhandig geschreven brieven
met uitvoerige gegevens worden
onder nummer 19 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

Er ontbreekt nog één specialist aan Uw bedrijf....

Geen onderneming met oog voor verantwoorde bedrijfsvoering zal het belang van specialisten willen ontkennen.

Toch missen vele ondernemingen de hulp van een economisch-pensioenadviseur, die terzake van alle facetten op zijn gebied deskundig is.

Een feit is, dat in de premie voor de pensioenregeling een marge voor een tussenpersoon ingecaluleerd is. De verzekeringnemer heeft het - geldswaardige - recht, de economisch-pensioenadviseur als tussenpersoon aan te wijzen.

Door deze aanwijzing ontvangen de belanghebbenden die voortdurende, juridisch- en economisch-deskundige bijstand* waarop zij recht hebben.

Fa. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin
Economische Pensioenadviseurs
Rubensstraat 89 - Amsterdam-Z.
Tel. 020-725410

* „De weg uit de pensioendoolhof” is op aanvraag gratis voor directies of fondsbesturen verkrijgbaar.

***Maak gebruik van
de rubriek***

VACATURES

voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies. Het aantal reacties, dat deze annonces ten gevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk: omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert!

De Coöp. Condensfabriek „Friesland” heeft zich als een der grootste melkverwerkende bedrijven ter wereld gedurende de laatste jaren sterk ontwikkeld.

De vergroting van haar binnen- en buitenlandse afzet heeft geleid tot een uitbreiding van het gebouwencomplex en van het gedifferentieerde productie-apparaat. Een en ander heeft met zich mee gebracht, dat aan het doelmatig functioneren van het bedrijf regelmatig aandacht moet worden geschonken.

De afdeling efficiency verricht daartoe onderzoeken en zal onder supervisie van de bedrijfsleider adviezen moeten geven over aangelegenheden betreffende efficiency en produktiviteit en verbeteringen moeten introduceren.

DE COÖPERATIEVE CONDENSFABRIEK „FRIESLAND”

vraagt voor haar bedrijf te LEEUWARDEN

in verband met functieverandering van de huidige functionaris een

HOOFD van de afdeling efficiency

voor het verrichten van onderzoeken en het invoeren van methoden op het gebied van de efficiency.

Hiertoe moeten o.a. worden gerekend:

- produktiviteits- en kostenfactoren
- doelmatige ruimteindeling en routing
- intern en extern transport
- beloningssystemen verband houdende met de produktiviteit.

De functionaris zal daartoe moeten samenwerken met andere staffunctionarissen en afdelingschefs.

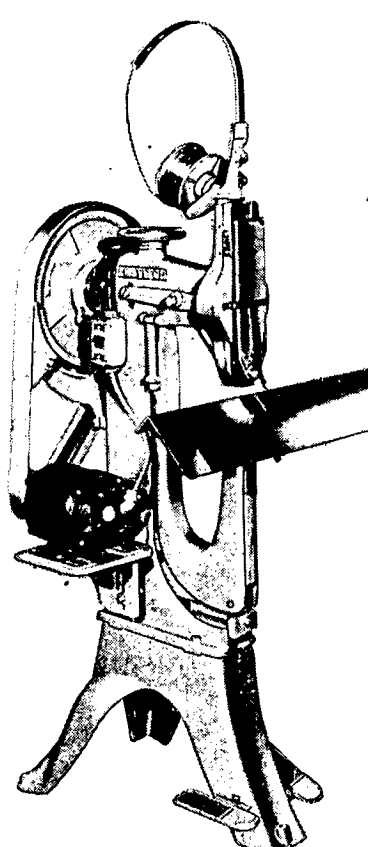

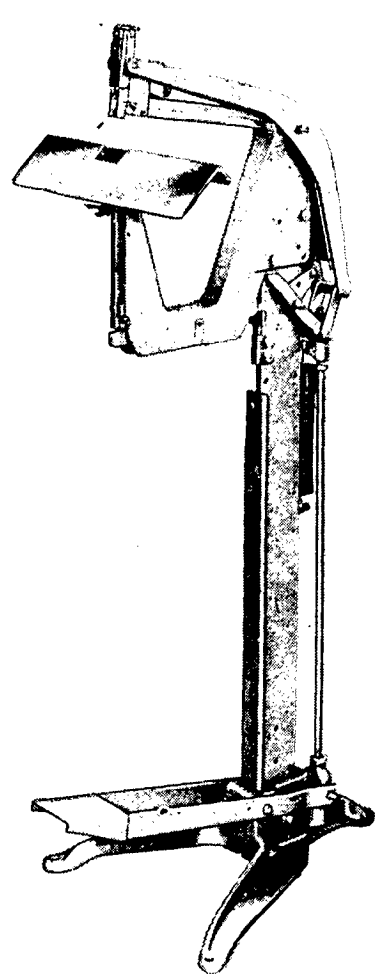
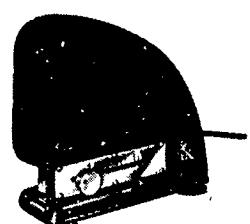
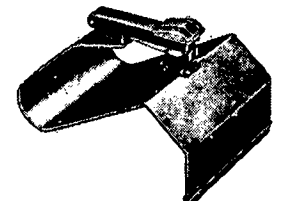
Voor de vervulling van deze zelfstandige functie wordt gedacht aan een jong bedrijfseconoom (ca. 30 jaar) met enige jaren bedrijfservaring. Ook H.T.S.'ers met ruime ervaring op het bovenomschreven gebied komen in aanmerking.

Sollicitaties met vermelding van personalia, opleiding en ervaring te richten aan de Afdeling Personeelszaken van bovengenoemd bedrijf, Postbus 226 te Leeuwarden.

Voor het hechten van blocs, brochures en tijdschriften
voor kleine of voor grote oplagen

heeft **BOSTITCH** de meest geschikte hechtmachine

 <p>BOSTITCH No. 7 de bedrijfszekere elektrische draadhechtmachine voor grote hoeveelheden hechtwerk tot 22 mm dikte. In een oogwenk om te zetten van vlak- tot zadelhechting.</p>	 <p>BOSTITCH 1/2CRL is een hand-hechtapparaat met een groot doordringingsvermogen voor bloc-hechting tot 12 mm.</p>	 <p>BOSTITCH EHFS is een uitermate praktische machine voor vlak- en zadelhechting. Ideale machine voor b.v. huisdrukkerijen. Werkt met voorgedrukte hechtlieden, maximale hecht-dikte ca. 10 mm.</p>
 <p>BOSTITCH Bostomatic, het elektrische hechtapparaat met micro-switch. Speciaal geschikt voor kantoren, waar grote hoeveelheden circulaire, folders enz. voor b.v. direct mail campagnes gehecht moeten worden.</p>	 <p>BOSTITCH B-8 Zadelhechtmachine voor kantoorgebruik, waarmede met gemak brochures van ruim 100 pagina's nauwkeurig in de rug gehecht kunnen worden.</p>	

Bostitch, Inc., U.S.A.
Officieel Vertegenwoordiger
DEKKER-VERPAKKING N.V.
W. Fenengastraat 21, Amsterdam
Tel. 59765 (4 lijnen)

hechten beter—hechten sneller

*wettig gedeponeerd

De Koninklijke Nederlandse Zuivelbond F.N.Z.
te 's-Gravenhage

vraagt voor zijn Economische afdeling een

economisch medewerker

Voor deze functie wordt gedacht aan een jonge econoom of landbouwkundig ingenieur met studierichting economie, liefst uit agrarisch milieu.

Zijn taak zal vooral bestaan uit het bestuderen van de vraagstukken die verband houden met marktordening en andere zuivelpolitieke aangelegenheden en het op grond van deze studie opstellen van adviezen aan het bestuur.

Voor deze functie is, naast het vermogen de problemen goed te analyseren, uitdrukkingsvaardigheid vereist.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met vermelding van leeftijd, opleiding en ervaring, onder toevoeging van een recente pasfoto, binnen een maand te richten aan de

Koninklijke Nederlandse Zuivelbond F.N.Z.,
van de Spiegelstraat 16 te 's-Gravenhage.

Op de enveloppe, in linker bovenhoek vermelden: E.M.

D. HUDIG & CO

Ao. 1825

MAKELAARS IN ASSURANTIËN

ROTTERDAM

Telefoon (010) 13 08 00

Telex 2 11 03

Wijnhaven 23

Postbus 518

VAN DER HOOP, OFFERS & ZOON

Ao. 1807

BANKIERS

ROTTERDAM

Telefoon 11 46 20

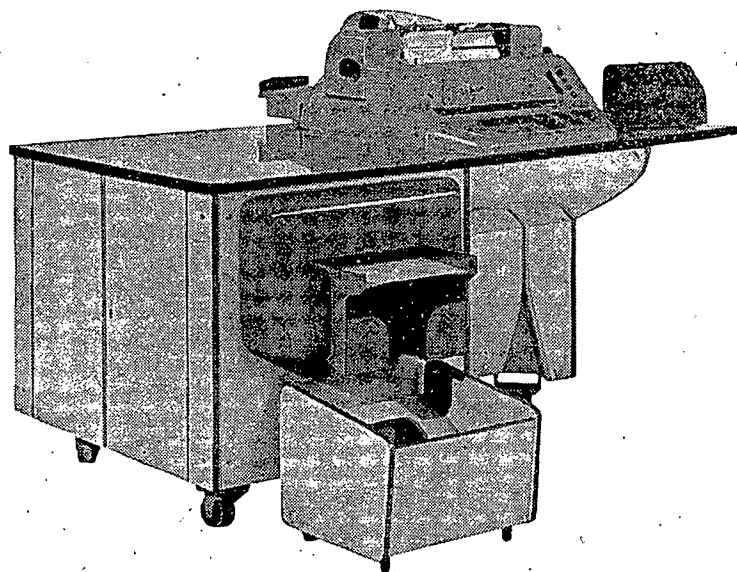
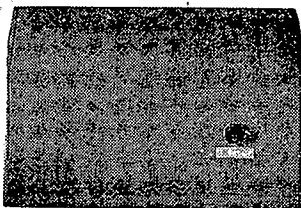
Telex 2 21 99

Westersingel 88

Postbus 502

Anker

PONSREKENINGKAARTMACHINE **LKM**
MET TR 10000

OOK IN NEDERLAND

Evenals de ANKER-Boekhoud-automat BN 5000 kan ook de LKM aan een Transistoren-Reken-automat gekoppeld worden. De functies van de LKM worden hierdoor uitgebreid met een volledige rekenfunctie, welke geen enkele manuele handeling vereist.

De constante gegevens worden éénmaal per dag op het toetsenbord van de rekenautomat ingesteld en vastgelegd; de variabele gegevens komen rechtstreeks met de mutatie uit het 10-toetsenbord.

Laat u zich eens geheel vrijblijvend door onze ANKER-boekhoud-machineadviseur over de mogelijkheden van de LKM voorlichten.

ANKER KANTOORMACHINES N.V. Hoofdkantoor DEN HAAG Anna Paulownaplein 3 Tel. (070) 636907

Verkoopkantoren en showrooms: AMSTERDAM — ROTTERDAM — DEN HAAG — EINDHOVEN

FRIESLAND

een voorbeeld van geslaagde industrialisatie

De tijd dat Friesland overwegend een agrarische provincie was, is voorbij. Steeds meer neemt de industrie de overhand; ze wordt reeds als bestaansbron belangrijker dan de landbouw.

Dit proces zal zich voortzetten. De mechanisatie van het landbouwbedrijf maakt voortdurend arbeidskrachten vrij. Steeds meer zoons van boeren en landarbeiders zoeken een bestaan in de industrie. Zij dragen bij tot het arbeidsreservoir, waaruit nieuwe industrieën onbeperkt kunnen putten.

De ondernemer, die zich in Friesland vestigt, be-

hoeft zich niet te behelpen met ongeschoolden. Dadelijk na de lagere school begint een groot deel van de jeugd een beroepsopleiding in technische richting.

Het is een jonge, energieke en ambitieuze arbeidsmarkt, waar de moderne ondernemer het juiste personeel vindt.

De ondernemer die vooruit kijkt, kijkt naar Friesland.

Dit zijn de 11 kernen: Bergum - Dokkum - Drachten - Harlingen - Heerenveen - Kootstertille (gem. Achtkarspelen) - Leeuwarden - Lemmer - Oosterwolde - Sneek - Wolvega.

Friesland kunt u bouwen

Inlichtingen: de Industrialisatie-raad der Friese Kernen, Sophialaan 1, Leeuwarden, tel. (05100) 28144-28145.

CENTRAAL BEHEER

VERZEKERING EN DIENSTVERLENING

ten behoeve van het bedrijfsleven

WET-RISICO

bedrijfs-w.a.-verzekering, motorrijtuigverzekering, ongevallenverzekering voor inzittenden van automobielen.

BRAND-RISICO

brand- en bedrijfsschadeverzekering van industriële en andere objecten.

MOLEST-RISICO

verzekering tegen oorlogsschade, stormschade en andere risico's.

VERVOER-RISICO

transportverzekering van goederenzendingen in binnen- en buitenland.

PENSIOEN-RISICO

collectieve ouderdoms-, weduwen-, wezen- en invaliditeitsverzekering.

VERENIGING VOOR CENTRALE ELEKTRONISCHE ADMINISTRATIE - C.E.A.

loon-, voorraad-, debiteuren-administratie, facturering enz. met behulp van elektronische apparatuur.

De bij Centraal Beheer aangesloten verenigingen werken op zuiver onderlinge grondslag.

Het lidmaatschap kan u een belangrijke besparing op de kosten opleveren.

**CENTRAAL BEHEER BELAST ZICH
OOK MET DE ADMINISTRATIE VAN
ONDERNEMINGSPENSIOENFONDSEN**

STELT U VOOR
HET VERKRIJGEN
VAN INLICHTINGEN
IN VERBINDING MET:

CENTRAAL
C.B.
BEHEER

BOS EN LOMMER-
PLANTSOEN 1,
AMSTERDAM-W.
TEL. 134971
POSTBUS 8400